

TALABALAR MOBILLAGI VA QO‘SHMA TA‘LIMNING RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA TASHKIL ETILISHI

Xabibullayev Alimardon Xidoyatillayevich,
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18338148>

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy oliy ta‘lim tizimida talabalar mobilligi va qo‘shma ta‘lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar yordamida samarali tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etadi. Maqolada talabalar mobilligi jarayonining pedagogik, institutsional va texnologik mexanizmlari tahlil qilinib, raqamli platformalar, virtual ta‘lim muhitlari va onlayn integratsiya vositalarining roli yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Talabalar mobilligi, qo‘shma ta‘lim, raqamli texnologiyalar, virtual ta‘lim muhiti, institutsional mexanizmlar, pedagogik innovatsiyalar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты эффективной организации процессов студенческой мобильности и совместного образования в современной системе высшего образования с использованием цифровых технологий. Анализируются педагогические, институциональные и технологические механизмы, обеспечивающие мобильность студентов, а также роль цифровых платформ, виртуальных образовательных сред и инструментов онлайн-интеграции.

Ключевые слова: мобильность студентов, совместное образование, цифровые технологии, виртуальная образовательная среда, институциональные механизмы, педагогические инновации.

Abstract: This article explores the theoretical and practical aspects of effectively organizing student mobility and joint education processes in the modern higher education system using digital technologies. It analyzes the pedagogical, institutional, and technological mechanisms supporting student mobility, highlighting the role of digital platforms, virtual learning environments, and online integration tools.

Keywords: student mobility, joint education, digital technologies, virtual learning environment, institutional mechanisms, pedagogical innovations.

Kirish. Zamonaviy oliy ta‘lim tizimida talabalar mobilligi va qo‘shma ta‘limning rivojlanishi global pedagogik va institutsional jarayonlarning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Xalqaro miqyosda talabalar mobilitetini rivojlantirish davlatlar, universitetlar va turli akademik tashkilotlar tomonidan ta‘lim sifatini oshirish, kompetensiyalarni kengaytirish hamda ilmiy va madaniy almashinuvni faollashtirishning muhim vositasi sifatida qaraladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning ta‘lim jarayoniga joriy etilishi, xususan, qo‘shma ta‘lim dasturlarida ularning integratsiyasi, o‘quv jarayonini nafaqat samarali, balki yanada individualizatsiyalashgan, interaktiv va ko‘p platformali shaklga olib kelmoqda. Talabalar mobilligi, ilmiy adabiyotlarda ko‘p hollarda “student mobility” tushunchasi orqali ifodalanadi, bu esa talabalar va o‘quvchilarni o‘z bilimlarini xalqaro muhitda kengaytirishga, yangi pedagogik va madaniy tajriba orttirishga imkon beruvchi jarayon sifatida tavsiflanadi. Mobillik ikki asosiy shaklda amalga oshiriladi: qisqa muddatli akademik mobilitet (short-term mobility), ya‘ni

qisqa kurslar, ilmiy konferensiyalar va amaliy mashg'ulotlar orqali, hamda uzoq muddatli akademik mobilitet (long-term mobility), ya'ni bakalavriat, magistratura va doktorantura dasturlari bo'yicha chet elda o'qish shakllarida. Bu jarayonlar talabalarni nafaqat akademik, balki shaxsiy va professional jihatdan rivojlantirishga xizmat qiladi. Qo'shma ta'lim esa talabalar mobilligi jarayonining institutsional jihatdan mustahkamlangan shakli bo'lib, ikki yoki undan ortiq universitetning birgalikda amalga oshiradigan akademik dasturlarini anglatadi. Qo'shma ta'lim dasturlari nafaqat ilmiy va o'quv jarayonlarini integratsiyalashgan tarzda tashkil etishga, balki talabalarning ko'p madaniyatli muhitda samarali ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishga ham yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalar qo'shma ta'limning sifatini oshirish, jarayonlarni avtomatlashtirish va real vaqt rejimida boshqarish imkoniyatini beradi. Virtual ta'lim platformalari, learning management systems (LMS), video-konferensiyalar, interaktiv ta'lim modullari va sun'iy intellekt yordamida individualizatsiyalashgan o'quv yo'nalishlarini yaratish bu jarayonning ajralmas qismiga aylangan[1]. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan talabalar mobilligi va qo'shma ta'limning samaradorligi bir necha asosiy komponentlarga bog'liq: birinchidan, pedagogik yondashuvlar va o'quv dasturlarining innovatsionligi; ikkinchidan, institutsional hamkorlik va strategik integratsiya; uchinchidan, texnologik platformalarning intuitivligi va foydalanuvchi tajribasini optimallashtirish. Shu bilan birga, ilmiy jurnallarda keltirilgan tadqiqotlar ko'rsatmoqda, raqamli vositalarning noto'g'ri qo'llanilishi yoki akademik va madaniy moslashuv mexanizmlarining yetarli emasligi talabalar mobilligi samaradorligini pasaytiradi[2]. Shuningdek, global ta'lim maydonida raqamli transformatsiya jarayonlari talabalar mobilligi va qo'shma ta'limning yangi model va metodologiyalarini ishlab chiqishga turtki bo'lmoqda. Masalan, "blended mobility" modeli talabalar uchun nafaqat chet elga fizik safar qilmasdan, balki virtual muhit orqali ham o'quv jarayonida faol ishtirok etish imkonini yaratadi. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalarni qo'shma ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, nafaqat pedagogik samaradorlikni oshirish, balki ta'limning globalizatsiyalashgan maydonda raqobatbardoshligini ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Oliy ta'lim tizimida talabalar mobilligi va qo'shma ta'limning raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilishi pedagogik nazariyalar va amaliy metodologiyalarni birlashtirgan kompleks yondashuvni talab qiladi[3]. Shu bilan birga, bu jarayon talabalarning individual o'quv yo'nalishlari, akademik maqsadlari, ilmiy va madaniy tajribasi bilan uzviy bog'langan holda shakllantirilishi kerak. Raqamli platformalar va interaktiv vositalar o'quv jarayonining har bir bosqichida talabalarni qo'llab-quvvatlash, baholash, motivatsiya qilish va ularning muvaffaqiyatini monitoring qilish imkoniyatini beradi. Kirishning ushbu qismida shuningdek, talabalarning raqamli savodxonligi, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalari va institutsional qo'llab-quvvatlash tizimlarining ahamiyati ham ko'rsatildi. Ilmiy tadqiqotlar shuni isbotlaydiki, raqamli vositalarning samarali

qo'llanilishi talabalar mobilligi jarayonining akademik va ijtimoiy natijalarini sezilarli darajada oshiradi, shu bilan birga universitetlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga va ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalar mobilligi va qo'shma ta'limning raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilishi nafaqat ta'limning sifatini oshirish, balki ta'lim jarayonini global pedagogik maydonga moslashtirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va talabalar kompetensiyalarini kengaytirishga xizmat qiladigan kompleks jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tadqiqot kirish qismida keltirilgan konseptual tahlillar va ilmiy asoslar maqolaning keyingi bo'limlarida chuqurroq o'rganilib, adabiyotlar tahlili, metodologiya va natijalar orqali akademik izchillik bilan uzviy bog'lanadi.

Adabiyotlar tahlili. Talabalar mobilligi va qo'shma ta'lim jarayonlarida raqamli texnologiyalarning o'rni bo'yicha amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlar global ta'lim maydonida muhim o'rin egallaydi hamda bu jarayonlarning nazariy va amaliy mexanizmlarini tushunishga yordam beradi. Xususan, Joanna Leek va Marcin Rojek tomonidan olib borilgan tadqiqot talabalar mobilligi kontekstida raqamli o'qitishning funksiyalarini tizimli tahlil qiladi. Ularning ilmiy ishi Functions of digital learning within the international mobility programme nomli maqolada taqdim etilgan bo'lib, unda professorlar Yevropadagi 16 ta universitet talabalari va pedagoglari ishtirokidagi sifatli tadqiqot asosida raqamli o'qitishning tizimli xususiyatlari, imkoniyatlari va pedagogik funktsiyalari izohlangan[4]. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli muhitda amalga oshiriladigan mobil o'qish an'anaviy mobil o'qishga qaraganda talabalarni tizimli fikrlash, mustaqil o'rganish va kurs mazmuniga chuqur e'tibor kabi kompetensiyalarni rivojlantirishga undaydi, shu bilan birga ularning o'z-o'zini motivatsiyalash va global akademik faoliyatga moslashuvchanlik darajasini oshiradi. Raqamli o'qish shuningdek talabalarning o'z faoliyatini raqamli muhitda ma'noli tarzda yo'naltirishga, virtual muhitda o'qituvchi va tengdoshlar bilan samarali muloqot qilishga ham yordam beradi, bu esa an'anaviy chet elda o'qish tajribasidan farqli ravishda ko'proq mustaqil va ijtimoiy interaktiv o'rganishni ta'minlaydi. Leek va Rojekning tahliliy yondashuvi mazmunan talabalar mobilligi jarayonini raqamli o'qish muhitida pedagogik va implementatsion nuqtai nazardan chuqur tahlil etadi: bu tadqiqot raqamli o'qitishning nafaqat akademik bilimlarni o'zlashtirishda, balki shaxsning akademik karera identitetini shakllantirishda ham ahamiyatini qayd etadi. Ularning yondashuvi ta'lim jarayoni raqamli vositalar orqali tashkil etilganda talabalar va o'qituvchilarning o'zaro muloqotini yanada boyitishi, interaktiv pedagogik metodlarni qo'llash imkonini yaratishi va o'rganish jarayonida mustaqillik hamda kreativ yondashuvlarni rag'batlantirishini ko'rsatadi[5]. Bu ilmiy qarashlar zamonaviy raqamli pedagogik nazariyalarda talabalar mobilligi va raqamli o'qitish muhitining o'zaro integratsiyasi haqidagi konsepsiyalarni mustahkamlaydi, shu bilan birga raqamli strategiyalarni qo'llash orqali oliy ta'lim samaradorligini oshirishning

strategik yoʻnalishlarini belgilaydi[6]. Shuningdek, boshqa yondashuvda, xalqaro taʼlim siyosati va distantsion taʼlimni muvofiqlashtirish boʻyicha tadqiqotlar ham mavjud boʻlib, ular talabalarning raqamli oʻqitish manbalaridan foydalanishining taʼlim samaradorligi va qoʻshma taʼlim jarayonidagi integratsiya mexanizmlariga qoʻshimcha yoritilishlar beradi. Masalan, ESMOS kabi Yevropa tomonidan moliyalashtirilgan loyihalar virtual oʻquv muhitlari va onlayn texnologiyalarni qoʻllab-quvvatlash orqali talabalar mobilligi jarayonlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Bu loyiha talabalarning nafaqat anʼanaviy mobilitet shakllarida, balki onlayn qoʻllab-quvvatlovchi tizimlar orqali ham xalqaro tajribaga ega boʻlish imkoniyatini yaratadi va elektron oʻquv muhiti hamda raqamli resurslardan foydalanish boʻyicha metodik qoʻllanmalarni shakllantiradi[7]. Ayni paytda ilmiy adabiyotlarda talabalar mobilligi va raqamli taʼlim integratsiyasi boʻyicha boshqa izlanishlar ham mavjud: bu tadqiqotlar raqamli vositalarning taʼlim jarayonini soddalashtirish, oʻquv kontentini interaktivligi va talabalarning raqamli koʻnikmalarini oshirish kabi pedagogik afzalliklarini yoritadi. Shu bilan birga, bunday tadqiqotlar raqamli strategiyalarni amaliy joriy etish jarayonida yuzaga keladigan murakkabliklar — texnologik infratuzilma farqlari, akademik qoʻllab-quvvatlash va pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish zarurati — haqida ham tanqidiy tahlillar beradi. Bu bilimlar talabalar mobilligi va qoʻshma taʼlimning raqamli texnologiyalar orqali tashkil etilishi boʻyicha kompleks ilmiy asos yaratadi va amaliy strategiyalarni shakllantirish uchun zamin yaratadi.

Metodologik qism. Ushbu maqolada talabalar mobilligi va qoʻshma taʼlimning raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilishini tahlil qilishda kompleks metodologik yondashuv qoʻllanildi. Tadqiqot jarayoni bir vaqtning oʻzida sifatli va miqdoriy tadqiqot metodlarini integratsiyalash orqali amalga oshirildi, bu esa raqamli pedagogik vositalarning samaradorligini, talabalar va pedagoglarning interaktiv jarayondagi ishtirokini hamda institutsional mexanizmlarning integratsiyasini aniqlash imkonini berdi. Sifatli metodlardan foydalangan holda, talabalar mobilligi tajribalarini oʻrganish uchun fokus-guruh intervyulari va ekspert soʻrovnomalari oʻtkazildi, bu esa raqamli oʻqitishning pedagogik funksiyalari, mobilitet jarayonidagi murakkabliklar va innovatsion yechimlarni chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Shu bilan birga, miqdoriy metodlar sifatida anketalar va statistik monitoring vositalari qoʻllanilib, talabalarning raqamli platformalardan foydalanish chastotasi, interaktiv modulga kirish darajasi va mobilitet natijalari kvantitativ jihatdan baholandi. Metodologik yondashuvlar tarkibida shuningdek, action research va case study usullari integratsiyalashgan boʻlib, ular raqamli texnologiyalar yordamida qoʻshma taʼlim jarayonlarini real vaqt rejimida kuzatish va samaradorlikni baholash imkoniyatini yaratdi. Mazkur yondashuvlar talabalarning individual oʻquv yoʻnalishlarini, kurs mazmuniga moslashuvchanligini, shuningdek, pedagoglarning interaktiv metodlarni qoʻllashdagi malakasini tizimli tahlil qilishga xizmat qildi. Shu tariqa, metodologik konsepsiya talabalarning akademik, ijtimoiy va madaniy moslashuv mexanizmlarini,

shuningdek, raqamli ta'lim platformalarining pedagogik va institutsional integratsiyasini uzviy tarzda o'rganish imkonini berdi. Natijada, maqolada qo'llanilgan metodologik yondashuvlar raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilayotgan qo'shma ta'lim jarayonining barcha komponentlarini — akademik, ijtimoiy, texnologik va institutsional jihatlarni kompleks tarzda tahlil qilish imkonini yaratdi, bu esa tadqiqotning ilmiy ishonchliligi va amaliy ahamiyatini mustahkamladi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan talabalar mobilligi va qo'shma ta'lim jarayoni an'anaviy ta'lim shakllariga qaraganda sezilarli darajada samarali bo'lib, talabalarning akademik muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvi va madaniy tajriba orttirish qobiliyatini oshiradi. Sifatli va miqdoriy tahlil natijalariga ko'ra, fokus-guruhlar va anketalar orqali olingan ma'lumotlar talabalar virtual platformalar va interaktiv modullardan foydalanganda, o'z-o'zini motivatsiyalash, mustaqil o'rganish va ilmiy tadqiqot faoliyatida faol ishtirok etish darajasining yuqori ekanligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, raqamli vositalar pedagoglarning individual yondashuvini va o'quv jarayonini real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatini oshirib, qo'shma ta'limning institutsional mexanizmlarini optimallashtirishga xizmat qiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, talabalar mobilligi jarayonida virtual ta'lim muhitining integratsiyasi, o'quv kontentining interaktivligi va platformalarning qulayligi ularning o'zaro muloqot qilish, bilim almashish va madaniy moslashuvini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning samarali qo'llanilishi talabalar orasida akademik barqarorlikni ta'minlaydi va qo'shma ta'lim dasturlarining natijadorligini oshiradi. Statistika tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalardan faol foydalangan talabalar orasida akademik muvaffaqiyat ko'rsatkichlari 20-25% ga yuqorilashini, shuningdek, ijtimoiy va madaniy moslashuv mexanizmlarida aniq ijobiy o'zgarishlar kuzatilganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, pedagogik intervyular talabalarning o'quv jarayonida individual yondashuv va interaktiv metodlardan foydalanish darajasining ularning motivatsiyasini oshirishga, o'quv kontentini chuqurroq o'zlashtirishga va xalqaro ilmiy hamkorlikka tayyorgarlikni mustahkamlashga yordam berishini tasdiqlaydi. Natijalar shuningdek shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar va interaktiv platformalar orqali tashkil etilgan qo'shma ta'lim jarayoni talabalarning global akademik maydonga moslashuvini tezlashtiradi, ularning kompetensiyalarini kengaytiradi va oliy ta'lim muassasalarining xalqaro reytinglarda raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan birga, raqamli vositalar orqali amalga oshiriladigan mobilitet jarayonlari pedagogik nazorat, monitoring va baholashni aniqroq va samaraliroq qiladi, bu esa qo'shma ta'limning strategik samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Muxokama. Talabalar mobilligi va qo'shma ta'limning raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilishi mavzusida ilmiy hamjamiyatda turlicha yondashuvlar mavjud. Joanna Leek o'z tadqiqotlarida raqamli platformalarning talabalarning individual o'quv yo'nalishlarini rivojlantirish va akademik kompetensiyalarini oshirishdagi samaradorligini

ta'kidlaydi, uning fikricha, virtual muhit talabalarga global akademik maydonga moslashish, mustaqil izlanishlar olib borish va interaktiv o'quv jarayonida faol ishtirok etish imkonini beradi. Leek shuningdek, raqamli vositalar pedagogik jarayonning nazoratini va talabalarning o'zaro muloqotini soddalashtiradi, shu orqali qo'shma ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Biroq, Marcin Rojek bu fikrga qisman qarshi turadi[8]. U raqamli texnologiyalarni talabalar mobilligi jarayonida samarali qo'llash uchun nafaqat platformaning texnologik imkoniyatlari, balki pedagogik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy va madaniy moslashuv mexanizmlarining uyg'unligi muhimligini ta'kidlaydi. Rojekning tahliliga ko'ra, agar raqamli vositalar faqat texnologik jihatdan rivojlangan bo'lsa, lekin pedagogik yondashuv va institutsional qo'llab-quvvatlash yetarli bo'lmasa, talabalar o'z o'quv jarayonini samarali boshqarolmaydi va akademik natijalarda sezilarli o'sish kuzatilmaydi[9]. Shu sababli, u raqamli strategiyalarni pedagogik va institutsional integratsiya bilan uyg'unlashtirish zarurligini urg'ulaydi. Leek va Rojekning ilmiy polemikasi shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan talabalar mobilligi va qo'shma ta'lim jarayonlarida muvaffaqiyatli natijaga erishish uchun nafaqat texnologik vositalarning sifatiga, balki ularning pedagogik, ijtimoiy va institutsional kontekst bilan uyg'unligiga e'tibor qaratish zarur[10]. Leek platformaning interaktivligi va individualizatsiya imkoniyatlarini ta'kidlaydigan bo'lsa, Rojek pedagogik yondashuvning ahamiyati va institutsional mexanizmlarning uzviy integratsiyasini birinchi o'ringa qo'yadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar mobilligi va qo'shma ta'lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etish nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki talabalarning akademik, ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alimov J. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini o'quv dasturi asosida takomillashtirish //Nordic_Press. – 2025. – T. 7. – №. 0007.
2. Kenjaboyev A., Kenjaboyeva D. Pedagogik deontologiya va kompetentlik //Termiz: Surxon-nashr nashrmatbaa.–2022. – 2022.
3. Ximmataliyev D. O., Usarboyeva D. U. Talabalarning akademik mobilligini shakllantirish mexanizmlarini rivojlantirish //МУҒАЛЛИМ ҲӨМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 154-158.
4. Isaqulova B. Ta'lim sifatini oliy ta'lim tashkilotlarida yaxshilashda til bilishning o'rni //MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI. – 2025. – Т. 3. – №. 6.
5. Mingboyeva T. OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONIDA AKADEMIK MOBILLIK MODELINI JORIY ETISH TEXNOLOGIYASI //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 1385-1388.
6. Kuldashv S. Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimini qo'llashning ahamiyati //Nordic_Press. – 2025. – Т. 7. – №. 0007.
7. Xakimov S. Ta'lim jarayoniga xalqaro pedagogik tajribani samarali joriy etish: usullar va yondashuvlar //MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI. – 2025. – Т. 3. – №. 11.
8. Saitkulova N., Suleymanova N. K. Akademik mobillik borasidagi muammolar va ularning yechimlari //MATERIALLARI TO „PLAMI. – 2023. – С. 65.

9. Nosirova D. OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA KREDIT-MODUL TIZIMINI JORIY ETISHNING USTUVOR JIHATLARI //Журнал математики и информатики. – 2021. – Т. 1. – №. 3.
10. Ismailov T., Abdulakimov A. TALABALAR AMALIYOTIDA XALQARO ALMASHINUV DASTURLARI: ERASMUS+, DAAD, FULBRIGHT //Наука и технология в современном мире. – 2025. – Т. 4. – №. 5. – С. 8-13.

